

VOORDRACHT UNESCO-REGISTER MEMORY OF THE WORLD LEIDT TOT ONENIGHEID

Troostmeisjes WOII: een open zenuw

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden meer dan 200.000 vrouwen door de Japanners gedwongen tot prostitutie. Internationale organisaties willen materiaal over de 'troostmeisjes' op laten nemen in het register van het UNESCO Memory of the World programma. Dit zorgt voor spanningen met Japan.

Onno Sinke

Historicus en beleidsonderzoeker/adviseur bij het Arq Kenniscentrum Oorlog, Vervolging en Geweld en redactielid van Impact Magazine

Op 1 november maakt UNESCO normaal gesproken bekend welke voordrachten worden opgenomen in het register van het *Memory of the World* programma. Dit programma is bedoeld voor documentair erfgoed met universele waarde, of het nu om kleitabletten, foto's, websites of geschreven documenten gaat. Maar dit keer is het de vraag of de geaccepteerde voordrachten volgens schema wereldkundig worden gemaakt. De voordracht 'Voices of Comfort Women' zorgt voor spanningen met Japan, volgens Vincent Wintermans, beleidscoördinator Informatie en communicatie van UNESCO Nederland. Japan is na het vertrek van de Verenigde Staten de grootste donator van UNESCO en heeft al een aantal malen zijn contributie niet betaald vanwege deze voordracht. Het land worstelt met zijn oorlogsverleden en ziet de inschrijving van de 'troostmeisjes' in het register mogelijk als een erkenning van een zwarte bladzijde uit haar verleden.

Amnesty International en de Stichting Japanse Ereschulden organiseren een persconferentie met voormalige 'troostmeisjes', Den Haag 2007

Foto: Peter Hiltz/HH

Troostmeisjes

'Troostmeisjes' of 'comfort women' zijn eufemistische benamingen voor tot prostitutie gedwongen vrouwen in de door Japan tijdens de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog bezette landen. Zij werden geplaatst in bordelen voor Japanse militairen. De precieze aantallen zijn niet bekend, zegt Brigitte van Halder van de Stichting Japanse Ereschulden, een organisatie die zich inzet voor de slachtoffers van de Japanse bezetting in Nederlands-Indië. 'Vaak wordt er een aantal van 200.000 vrouwen genoemd, maar dat zijn alleen de Zuid-Koreaanse vrouwen. Dit getal is dan ook aan de lage kant.' Er zijn ook vrouwen uit Taiwan, de Filipijnen, Indonesië, Singapore, Nederland, Maleisië, China en waarschijnlijk ook Engeland misbruikt. Veel vrouwen hebben zich nooit publiekelijk uitgelaten over hun ervaringen omdat ze zich schaamden.

Ongeveer 350 Nederlandse vrouwen zijn tijdens de Japanse bezetting misbruikt

In 2014 droeg China 'Voices of Comfort Women' en 'Nanjing Massacre' voor het register van het UNESCO Memory of the World programma voor. De Chinese voordrachten waren een reactie op het Japanse voornemen om de brieven van kamikazepiloten tijdens WOII voor te stellen

voor hetzelfde register. De Chinese voordracht voor het bloedbad van Nanjing (of Nanking) werd in 2015 geaccepteerd, voor de 'Voices of Comfort Women' moesten meer internationale partners worden gevonden.

Naast China doet bij de tweede voordracht nu in elk geval Nederland mee. De Stichting Japanse Ereschulden heeft de getuigenissen van Ellen van der Ploeg en Jannie Ruff-O'Herne ingediend. Van Halder: 'Dat zijn de enige twee vrouwen die hebben aangegeven dat hun getuigenissen publiek verspreid mogen worden.' De Stichting heeft 96.000 dossiers met schadeclaims. Daarvan zijn er zo'n 65 waaruit opgemaakt kan worden dat deze vrouwen gedwongen zijn tot prostitutie. Begin jaren negentig is uit onderzoek van Bart van Poelgeest, gedaan in opdracht van de ministeries van Buitenlandse Zaken en WVC, gebleken dat er ongeveer 350 Nederlandse vrouwen tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië zijn misbruikt. Welke landen nog meer mee doen met de aanvraag is niet geheel duidelijk aangezien de voordracht slechts enkele dagen op de website van UNESCO heeft gestaan en daarna weer is verdwenen. In de meeste gevallen dienen mensen een aanvraag in waarop ze trots zijn, zegt Vincent Wintermans van UNESCO Nederland. Maar er is ook plaats voor 'akelig' erfgoed. Zo zijn voordrachten voor het register over de VOC en de WIC gezamenlijk gedaan door de voormalige koloniën en de kolonisator. Het gaat immers om gedeeld erfgoed.

JANNIE RUFF-O'HERNE

'De wreedheden, die mij zijn aangedaan, hebben mij de rest van mijn leven vervolgd. Voor ons, 'troostmeisjes', is de oorlog nooit geëindigd. Zelfs na zestig jaar zijn er nog steeds de littekens, de herinneringen, de schaamte, de angst en de nachtmerries. De slaap, die ik nooit kan vatten, want als ik in bed lig, zie ik steeds de beelden voor me van keer op keer verkracht worden. Gedurende de tijd in het bordel ben ik door de Japanners mishandeld en vernederd. Zij hebben mijn jonge leven geruïneerd. Ze hebben mij alles ontnomen. Zij hebben me mijn jeugd en zelfrespect, mijn waardigheid, mijn vrijheid, mijn bezittingen en mijn familie afgenomen. Maar één ding hebben ze me nooit af kunnen nemen. Dat is mijn geloof en mijn liefde voor God. Die waren van mij en niemand kon ze van me afpakken. Het was mijn diepe geloof, in God dat mij heeft geholpen in de handen van de niets ontziende Japanners te overleven.

Sinds ik in het openbaar treed, is mijn weg er ook een van genezing en van verspreiding van de boodschap van vergeving en vrede. Onze verhalen moeten worden verteld, zodat deze nooit vergeten zullen worden en er nooit meer dergelijke oorlogswreedheden zullen plaatsvinden.'

Foto: Evelynne Jarczyk/HH

'Je hoopt dan toch dat er een nieuwe relatie ontstaat,' zegt Wintermans. 'Maar je zult de verdeeldheid in de wereld altijd in UNESCO tegenkomen.'

Aanvragen die controverser oproepen, zoals 'Voices of Comfort Women', zijn gevaarlijk voor het programma dat vooral wil laten zien hoe mooi documentair erfgoed is en hoezeer het het beschermen waard is.

Maar UNESCO staat zwak tegen misbruik van het register voor politieke doeleinden. Wintermans: 'Ik zou graag willen dat UNESCO zich hier tegen kan wapenen.' Nu moet UNESCO misschien naar een paardenmiddel grijpen. Wintermans: 'Irina Bokova, de directeur-generaal van UNESCO, zou misschien zelfs de nominaties stop kunnen zetten om te voorkomen dat Japan UNESCO gaat verlaten.'

ELLEN VAN DER PLOEG

Op een dag, toen we twee jaar in het kamp zaten, moesten alle meisjes en vrouwen van vijftien tot dertig jaar zich verzamelen. We moesten paraderen voor vijf hoge, Japanse militairen die – op een verhoging gezeten – ons keurden. Drie dagen lang. Elke dag vielen er een paar af; de allerjongste en de minst mooie meisjes. Op de derde dag was de groep van veertien meisjes en vrouwen compleet. Er werd ons verteld dat we nodig waren voor werk in een ziekenhuis en op kantoor en ik twijfelde er niet aan dat ze de waarheid spraken. We werden naar Tjandi gebracht waar ook tientallen meisjes uit andere kampen naartoe waren gebracht. Van daaruit werden we naar onze 'werkplekken' gestuurd. Ik kwam terecht in een chique dokterswijk in Semarang.

Mijn werkplek was echter niet in een ziekenhuis of kantoor, maar in een bordeel voor Japanse officieren. Voor hen was het een huis van plezier, voor ons een hel van angst, schaamte en verdriet. Wat wist ik nu van seks? Onder dwang moesten we wat theedrinken of borrelen met de Japanners in hun smetteloze uniformen. En we moesten ze seksueel bevredigen. Sommigen vrouwen verzetten zich. Ik kon dat niet opbrengen. Mijn eerste en geregeld terugkerende klant was een Japanse majoor, die thuis een gezin had en mij daar zelfs foto's van liet zien. In het bordeel hingen posters met de instructie dat klanten altijd een condoom moesten gebruiken. Ik heb nooit gekeken of ze dat ook werkelijk deden. Ik ging op bed liggen en het enige wat ik deed, was bidden dat het geen pijn zou doen en gauw afgelopen was. Daarna snel naar de badkamer om mezelf schoon te maken. Er kwam ook regelmatig een dokter om te kijken of je clean was. In het bordeel droeg ik een witte jurk met varens. Ik waste hem elke dag. Ook wilde ik zelf steeds baden, zo vies voelde ik me. Ik hield het vol door buiten mezelf te treden en mijn gevoel uit te schakelen. Na drie maanden zijn we van de ene op de andere dag vrijgelaten en naar het kamp teruggebracht. In de bus heb ik het varenjurkje uit het raam gegooid, als was het besmet. Later bleek dat ik een geslachtziekte had opgelopen. Terug in het kamp kon ik er moeilijk over vertellen. Dat hoefde ook niet, want iedereen wist het al. Een paar maanden later werden mijn moeder, zus en ik overgebracht naar Kota Paris. Daar woonden ook vrouwen die zich vrijwillig als prostituee hadden aangeboden. Zo wilden de Japanners laten zien dat wij het ook vrijwillig hadden gedaan.

In Nederland heb ik heel lang gezweven over mijn verleden. Wel dacht ik er vaak aan en huilde ik veel. Pas later, toen ik alles aan mijn huisarts had verteld, legde hij mij uit dat dit de oorzaak van mijn kwalen en klachten was. Het heeft bijna vijftig jaar geduurd voor het zwijgen publiek werd doorbroken. De Nederlandse Jannie Ruff-O'Herne was in december 1992 de eerste Westerse vrouw die haar mond open deed tijdens een proces van Koreaanse troostmeisjes, die de Japanse regering aanklaagden. Ik vond het dapper en vond dat we allemaal naar buiten moesten treden, maar mijn vriendinnen wilden niet. Sommigen hebben het zelfs hun kinderen niet verteld. Mijn verhaal werd opgetekend in het boek *Gevoelloos op bevel*. Ik hield lezingen in Genève en Berlijn en stond twee keer voor het Gerechtshof in Japan, als getuige in een proces van de Stichting Japanse Ereschulden, om een schuldbekentenis en schadeloosstelling van de regering te krijgen.

Foto: Peter Hitz/HH